

H.L. Heijkoop - sjećanja

Henk L. Heijkoop (1906.-1996.) bio je cijenjen kao tumač Biblije. Još kao mladi kršćanin svjesno je prepustio svoj život Gospodnjem vodstvu te na mnogo načina služio Gospodinu. Nakon što su Nijemci okupirali Nizozemsku (u svibnju 1940. godine) Heijkoop je bio uhićen pod optužbom da je pomagao Židovima. Nakon završetka rata opisao je neke od svojih doživljaja u tamnici i u koncentracijskom logoru, što ovdje donosimo u skraćenom obliku. Ti bi nam događaji trebali poslužiti kao poticaj da se bezuvjetno pouzdamo u svojega Gospodina u svim okolnostima (koje su uglavnom nezamislivo bolje negoli one u koncentracijskom logoru!) te iskusimo Njegovu dobrotu.

Uhićen sam u listopadu 1942. godine i odveden u policijsku postaju Winschoten. Poslijepodne slijedećeg dana automobilom su me, zajedno s još nekim ljudima, odvezli u Groningen. Putem smo bili prisiljeni nakratko se zaustaviti jer se jedna guma potpuno ispraznila. Upravo u tom trenutku prolazio je jedan brat, koji me prepoznao pa sam nekoliko minuta mogao porazgovarati s njim. Ponekad brzo zaboravljamo stvarnost bratske ljubavi, ali u takvim trenucima nam je ona očigledna. Naše nam srce govori da ona itekako postoji (1 Iv 5,1; Dj 28,15).

Četiri tjedna u samici – no ipak sretan!

U Groningenu su nas predali zloglasnom uredu službe sigurnosti te smo odvedeni u zatvor. U svlačionici zatvora oduzeto nam je sve što smo imali kod sebe – satovi, novac, fotografije i dokumenti. Najgore mi je bilo to što su mi oduzeli i Bibliju. Zatim smo odvedeni u ćelije.

Mene su zatvorili u samicu pa mi je bilo zabranjeno čitati, raditi i odlaziti u kantu. Stražar koji me odveo u ćeliju bio je mlađi čovjek i, kako sam kasnije saznao, član jedne reformirane crkve. Bio je vrlo ljubazan i jamčio mi je da nadglednici čine sve što je u njihovoj moći da nam bude koliko je god moguće udobno. Izgleda da je to doista i bilo tako.

Najbolje je bilo to što mi je obećao pribaviti Bibliju. No morat ću je svaki put kad završim s čitanjem sakriti da je tko ne bi vidio. Ako bi je netko ipak pronašao, on će izjaviti da Biblija spada u inventar ćelije. Nakon dva dana sam je dobio. Nikada nisam zaboravio ljubaznost tog čuvara, koja mi je upravo tada bila toliko potrebna.

Prva četiri tjedna proveo sam u toj ćeliji. Općenito sam bio sretan; ali ne uvijek. Ponekad me znao obuzeti strah od saslušavanja i zabrinutost za dom i obitelj. No Božju se blizinu nikada ne može iskusiti tako kao u teškoćama. Uz to, čitanje Božje riječi daje duboku i smirenu radost koja je jača od svih teškoća. Imao sam dovoljno vremena za čitanje Biblije i sreća je da sam ga za to upotrijebio. Svaki sam dan redovito čitao pet do osam sati. Kad je ukinuta zabrana čitanja smio sam posjedovati i druge knjige. No ubrzo nisam više čitao ni jednu od njih. Biblija mi je postala tako dragocjena da nisam želio tritati vrijeme na druge knjige. Jedino sam još čitao neki putopis.

Nisam, zapravo, proučavao Bibliju. To sam inače činio već nekoliko godina, dok sam još bio kod kuće. Pritom sam imao mnogo radosti u sreći. No sada sam čitao uz molitvu, počevši od Knjige Postanka u Starom zavjetu te od Matejevog evanđelja u Novom zavjetu. Nisam uspoređivao odjeljke niti sam pokušavao razumjeti dublje značenje onoga što bih pročitao. Pustio sam da Riječ djeluje na mene i zadržavao samo onaj prvi utisak koji bih dobio. Tako sam osjetio:

- divnu milost i ljubav, koja je očigledna u svim djelima i riječima Boga i Gospodina Isusa;
- Njegovu slavu, koja nije mogla ostati skrivena ni kad je išao putem poniženja;
- Njegovu skrb, koju je u svim okolnostima iskazivao onima koji su Njegovi;
- slavne blagoslove u Pavlovim poslanicama.

To je u to doba upravo trebalo mome srcu. Rezultat je očigledan iz jednoga pisma koje sam napisao u svojoj ćeliji: „Jako sam dobro. Nastojim živjeti prema Mateju 6,34, Rimljanima 12,12 i Filipljanima 4,4.6 te doživljavam ispunjenje sedmoga retka poslanice Filipljanima 4. Dnevno

mogu čitati Riječ pet do osam sati i to me čini jako sretnim. To mi donosi toliki mir i toliku radost da se to ne da izraziti riječima. Zbog toga mogu mnogo pjevati. Tijekom šetnje od dva puta po dvadeset pet minuta na dan pjevam gotovo čitavo vrijeme, a ponekad i u svojoj ćeliji.“

U slabom ljudskom srcu takvo što može proizvesti jedino Božja milost. Iskustva mnogih vjernika s kojima sam razgovarao bila su ista. Jedna skupina mladića iz Meppela, koji su bili osuđeni na smrt, bila je utamničena u Scheveningenu. Kad su saznali da će slijedećeg dana biti strijeljani, proveli su noć na zajedničkoj molitvi pjevajući hvalospjeve i navješćujući Evanđelje uznicima iz susjednih ćelija. Jedan drugi osuđenik na smrt, koji je bio utamničen blizu njih, opisao je taj događaj te uspio baciti pismo preko zatvorskih zidina. Nedugo nakon toga je strijeljan, no njegovo oprostajno pismo i svjedočanstvo o drugim zatvorenicima pokazuje kako je Bog osnažio njegovo srce te mu dao radost, usprkos duga četiri mjeseca što su prošla od osude do izvršenja kazne.

U sabirnom logoru Amersfoort

Zatim smo, 20. studenoga 1942., nas četrnaestorica iz zatvora u Groningenu prebačeni u Amersfoort, sabirni logor za političke osuđenike. Ne bih htio opisivati kako se prihvaćalo Židove i kako se s njima postupalo. Za njih su okolnosti bile mnogo gore negoli za nas. Stanje i okruženje u Amersfoortu mogu shvatiti samo oni koji su sve to prošli.

Ono što me prvih dana najviše pogađalo bilo je postupanje sa Židovima. Njemački zapovjednici logora i čuvari nisu mogli proći kraj nekog Židova a da ga ne udare. U tome su sudjelovali i Nizozemci koji su stekli nekakve povlastice u logoru, kako bi se sviđjeli zapovjednicima logora i zadržali njihovu naklonost. Vidio sam kako su Židove nasmrtnikli ili pak tjerali na ogradu gdje bi ih stražari ustrijelili te bi polako umirali viseći na bodljikavoj žici. Nikada nisam u tolikoj mjeri osjetio svu strahotu Božjeg odgovora na zaziv njihovih predaka: „Krv njegova na nas i na našu djecu!“ (Mt 27,25) kao u tim danima. Mnogo smo govorili o tome, no naše bi misli spontano prelazile na Onoga koji je iskusio svu patnju

zlostavljanja, mržnje i prezira – i to mnogo dublje negoli bismo mi ikada mogli osjetiti (Heb 12,2-3).

Spašen kroz patnju

Premda sam dobro znao da ništa ne mogu učiniti u vlastitoj snazi te sam se pouzdavao u Gospodina, ipak se na putu prema logoru u meni javila pomisao: „I drugi iziđu odavde, pa ćeš tako i ti. Jak si i zdrav, pa zašto ne bi?“ Kad sam tamo bio već nekoliko tjedana, Gospodin mi je pokazao da me jedino On može sačuvati i da je ludost pouzdavati se u vlastitu snagu i sposobnost.

Te sam zime tri ili četiri puta padao u nesvijest. Božjom milošću primljen sam u bolničku baraku, gdje je ustanovljeno da imam čir na želucu. Ljudski gledano, moje je stanje bilo vrlo neizvjesno. Kao i svaki novajlija, i ja sam prvih tjedana slabio te gubio po nekoliko kilograma na dan.

Zbog vrućice i zbog toga što nisam podnosio hranu koju smo dobivali, stanje mi se još pogoršalo. Premda me je Gospodin sačuvao od buntovnosti, ipak se u meni javilo pitanje zašto sve to mora biti tako. Gospodin mi je kasnije u Vughtu po svojoj milosti odgovorio. Naime, tamo sam kriomice pročitao svoj dosje, u kojem je stajalo da sam trebao biti poslan u jedan zloglasni njemački koncentracijski logor. Od toga se odustalo upravo zbog moje bolesti. Nekako u to doba tamo je premješten gospodin Scholtens (jedan od zatvorenika) te je za mjesec dana umro.

U logoru Amersfoort gotovo da uopće nije bilo Biblija. Posjedovanje Biblije bilo je strogo zabranjeno, a doušnika je bilo i među zatvorenicima. Oni koji su posjedovali Bibliju bili su stoga vrlo oprezni i posuđivali su je samo povjerljivim osobama. Među njima bi one kolale od ruke do ruke. Jedan bi je imao sat vremena, drugi dva sata, itd.

Nakon što sam nekoliko tjedana ležao u bolničkoj baraci, po prvi put sam dobio Bibliju. Zanimljiv je bio način na koji sam upoznao čovjeka kome je pripadala. U praonici, u kojoj se svakoga jutro pralo tri do četiri stotine onih koji su boravili u bolničkoj baraci, čuo sam kako je netko nekome rekao da Bog svime upravlja. Kao dokaz toga naveo je nekoliko biblijskih redaka. Na to sam i ja spomenuo prvi dio šestoga poglavlja

knjige proroka Zaharije. Dan ili dva kasnije isti me čovjek prepoznao u praonici te me upitao što sam ono mislio reći. Pročitao je, naime, taj odjeljak ali nije shvatio kako ga povezati s onime što je on govorio. Po tome sam zaključio da kod sebe ima Bibliju. Uskoro mi ju je posudio na nekoliko sati. Nakon što sam nekoliko tjedana bio bez Biblije to mi je bilo od neprocjenjive vrijednosti.

Vlasnik Biblije bio je propovjednik Reformirane Nizozemske crkve iz pokrajine Groningen, koji se već nekoliko mjeseci nalazio u Amersfoortu pa je već bio naviknut na tamošnju „klimu“. Otkad smo se upoznali pa sve do 7. siječnja 1943. godine, kad je oslobođen, stekao sam veliko poštovanje prema njemu i njegovim kolegama s kojima je radio. U mračnim danima prosinca 1942. oni su mnogima bili na blagoslov. Okupljanja radi bogoslužja bila su strogo zabranjena. No ipak su se u nekim barakama, gdje se nadglednici (također zatvorenici) nisu protivili, održavala svake nedjelje, a u bolničkoj baraci i češće. Ti su skupovi zbog opasnosti bili mali, s kakvih pet do petnaest osoba, a održavali bi se među posteljama, kako bi se ljudi u slučaju opasnosti mogli brzo razići.

Obično se najprije molilo, zatim bi se čitao i tumačio neki odjeljak iz Biblije, a potom se opet molilo. Sve bi to trajalo svega petnaestak minuta. Nikada se, naravno, nije pjevalo. Zanimanje je uvijek bilo veliko, ali su zbog opasnosti pozivane samo osobe od povjerenja. Mnogi takvi skupovi osobito su održavani u doba božićnih blagdana 1942. godine.

Dobra vijest u logoru

U bolničkoj smo baraci često razgovarali s pacijentima. Većinom je to svatko radio u svojoj prostoriji, jer se nije smjelo ići u druge prostorije. Tako sam i ja, čim sam opet mogao ustati, obilazio bolesničke postelje. Tada sam upoznao blagoslov koncentracijskih logora. Razgovarao sam s mnogim ljudima, od najviših do najnižih društvenih slojeva; s katolicima i protestantima, s vjernicima i formalnim kršćanima, pa čak i s ateistima. Nitko nije odbijao da mu govorim o Gospodinu Isusu. Nisu, doduše, svi vjerovali i prihvaćali ono što smo govorili. No ipak, koliko se sjećam,

nitko se nije protivio kad bismo mu govorili o Gospodinu Isusu. Tamo je otpalo sve ono na što se čovjek tako rado oslanja: bogatstvo, položaj, znanje, ugled, okolina, obitelj i ostalo.

Kad je u ponižavajućem ophođenju i ponižavajućim okolnostima pala maska uobraženosti te razotkrivena istinska čovjekova bit, bilo je uzdrmano njegovo samopouzdanje i samopoštovanje. Ako je pak k tome došla još i bolest, s velikim izgledima da se umre, njegov je ponos većinom bio slomljen. Kako su neki samo bili zahvalni kad su mogli otvoriti srce, kad smo se zajedno molili, kad sam im navodio nekoliko biblijskih redaka ili kad sam, u rijetkim prigodama, imao kod sebe Bibliju ili Novi zavjet te im iz njih čitao.

Naravno da se nisu svi obratili. U pogledu nekih koji su tada tvrdili da su obraćeni bio sam primoran, kasnije kad su bili oslobođeni, smatrati upitnim njihovo obraćenje. No i uza sve to vidio sam uvjerljive dokaze djelovanja Božjega Duha.

Ti tjedni u bolničkoj baraci u Amersfoortu spadaju u najsretnije trenutke mog života. Svijest o zajedništvu s Bogom, kao i činjenica da me On upotrijebio, te očigledna snaga Božje riječi, usadili su mi u srce mir koji ništa nije moglo poremetiti.

U koncentracijskom logoru Vught

Nas dvije stotine i pedeset zatočenika 13. su siječnja 1943. godine odveli iz Amersfoortu u Vught. Ispočetka nismo znali kamo idemo. Kao i obično, Amersfoortom su kružile glasine da je riječ o „logoru smrti“ u Njemačkoj ili pak o nekom novom logoru u Nizozemskoj. O svakom pokretu ili postupku SS-ovaca žučno se raspravljalo, ne bi li se iz toga mogao izvući kakav zaključak o svrsi novog transporta. Za putovanje smo dobili po komad kruha. Premda smo bili gladni, ipak smo smatrali lošim znakom što je bio barem dvaput veći od uobičajenog dnevnog obroka. To je ukazivalo na dulje putovanje, dakle, nekamo izvan Nizozemske.

Sjedeći u vlaku bojažljivo smo pratili u kojem se smjeru krećemo. Išli smo prema Utrechtu, dakle, ne u Njemačku. Svi smo odahnuli. Tako smo stigli u Vught. Nakon jednosatnog hoda, gonjeni kundacima SS-ovaca, stigli smo u logor. Bio je to doista nov logor, još nedovršen. Mi smo bili prvi nizozemski

zatočenicima. Dan ranije iz njemačkih je logora dovedeno dvadeset okorjelih prekršitelja zakona. Oni su dobili osobit zadatak: da Nizozemce «nauče redu». Ako to dobro obave, obećano im je, bit će pušteni na slobodu.

Tu su zadaću doista ozbiljno obavili, što je, osobito u prvih šest mjeseci, mnoge zatvorenike stajalo života. S nama su počeli tako da su nas najtemeljitiije pretresli te nam oduzeli sve vrijedno i bezvrijedno, pa čak i pribor za jelo. Tako sam ostao i bez komentara Treće Mojsijeve knjige, koji sam bio dobio u Amersfoortu i skrivao ga ispod odjeće.

Stanje tih prvih mjeseci u Vughtu bilo je mnogo gore negoli u Amersfoortu. Ne samo da je hrana bila loša, nego su nas i njemački goniči čitav dan podvrgavali ubitačnom radnom tempu, osobito prvih dana. Najgore je bilo to što ni navečer ni noću nismo imali odmora. Bilo je nemoguće sjesti s par ljudi negdje po strani i razgovarati o duhovnim stvarima.

Već prvoga dana upoznao sam neke vjerne propovjednike, koji su spavali ispod mene. Drugi ili treći dan sreo sam brata Gansa iz Eindhovena. Naš duhovni kontakt općenito se svodio na kakvu kratku riječ, stisak ruke ili ohrabrujuće kimanje glavom.

Božja briga za Njegovu djecu

U prvih nekoliko tjedana bio sam svjedokom kad je jedan od tih propovjednika dobio nekoliko udaraca šakom u glavu, jer su ga vidjeli kako razgovara s nekim SS-ovcem. On je SS-ovcu naviještao Evanđelje, što je vidio i prijavio jedan njemački uznik. Svi oni koji su mogli pružiti kakvu duhovnu pomoć bili su planski progonjeni. Tako je već prvih dana naredeno da propovjednici i pastori trebaju biti raspoređeni na najteže poslove. Ali i u tim danima mogli smo vidjeti Božju ruku na djelu. Nekoliko tjedana kasnije stigla je naredba iz Berlina da propovjednici i pastori uopće ne smiju raditi, osim ako to sami ne žele.

Ako smo skromni, Božju skrb za one koji su Njegovi vidjet ćemo u tisućama događaja. I mi u Vughtu vidjeli smo Božju skrb iskazanu na bezbroj načina, svatko u svom životu. Kad smo 13. siječnja stigli, oduzeli su nam dva tanka pokrivača što smo ih dobili u Amersfoortu. Bili smo prisiljeni spavati

nepokriveni. U to je doba bilo snijega i jako je ledilo. Tjedan dana kasnije dobili smo natrag jedan pokrivač.

Većina od nas nismo imali ni jakne ni donje rublje. Svakog dana imali smo tri postrojavanja, koja su zajedno trajala po nekoliko sati. Osim toga, mnogi su preko dana morali raditi napolju. Pa ipak, u tom razdoblju između siječnja i ožujka, pokisli smo samo dva ili tri puta. Od onoga tjedna kad smo stigli u Vught, vrijeme je bilo tako blago i suho da je to svakom upalo u oči.

Jednom sam razgovarao o tome s jednim nevjernim liječnikom dok smo stajali jedan kraj drugog u stroju. Rekao sam da u tome, zapravo, možemo vidjeti Božju dobrostivu brigu, jer je takvo vrijeme neuobičajeno za to doba godine. «To se stvarno ne bi moglo drugačije objasniti», odgovori. No onda doda: «Ali prethodne dvije zime bile su vrlo jake, i premda mi nismo bili ovdje, bili su zasigurno neki drugi.» Doista, nevjerničko se srce upravo naj snažnijim dokazima Božje dobrote i Njegova uslišanja molitava Njegove djece koristi za opravdanje svoje nevjere.

Rasporedba u Philips – napokon Biblije!

Zima koja se približavala svršetku bila je vrlo blaga, što se može smatrati izuzetnom povlasticom. Svakoga dana smo iz svega srca zahvaljivali Bogu za to.

Koncem veljače govorilo se o prelasku na rad u tvrtku Philips, što je trebalo biti jako dobro, jer se tamo radilo u zatvorenom prostoru. To je doista postalo naše sigurno utočište od kiše i hladnoće, od nacističkog terora i barbarstva nadglednikâ i ostalih neljudi.

No radna mjesta u Philipsu trebala su postati i središtima iz kojih će u logor dotjecati mnogo duhovne energije.

Ubrzo su ondje oformljene skupine zatočenika, koje su se u podne okupljale na zajedničko čitanje i razmatranje Biblije. U zajedničkim smo molitvama donosili pred Boga svoju nevolju i zahvalnost. Kakva li je snaga proistjecala iz toga! Nije više bilo bodljikave žice. Opet smo osjećali da smo jedno sa svima onima koji prigrabuju svoja koljena pred našim nebeskim Ocem, bilo unutar ili izvan logorâ i zatvorâ. Opet smo osjetili da smo

jaki jer smo, iako slabi u sebi samima, sačuvali molitvu kao svoje najjače oružje.

Negdje pri svršetku ožujka 1943. godine u logor su stizali deseci Biblija i Novih zavjeta. Zahvaljujući Philipsu i ostalima, naredbe njemačkog zapovjedništva logora u tom su se pogledu gazile nogama. Dobivali smo čitave pakete Biblija, koje se, usprkos budnim očima naših izdajnika, odmah dijelilo.

Čak se i u barakama u kojima smo spavali osjetilo djelovanje toga. Navečer bi zatvorenici išli jedni k drugima na postelje, kako bi dan zaključili zajedničkim čitanjem iz Božje riječi. Osjećali smo se nošeni Božjom ljubavlju. Njegova bogata obećanja zapisana u «ugovoru» što smo ga opet imali u rukama, važila su i za nas. Božja riječ učinila je svoje djelo u našim srcima.

Na žalost, bilo je i među vjernicima onih koji su duševno bili «na dnu» i nikako se nisu mogli osloboditi tereta. No oni su, ipak, bili u manjini. Osim toga, ne smijemo zaboraviti da je i najveći junak vjere upoznao trenutke malodušnosti.

Nitko ne može ni približno izmjeriti duhovnu dobit tih godina potlačenosti u Vughtu.

Oni koji su već ranije poznavali Krista uzrasli su kroz patnju te naučili pravilno razabirati i razlikovati. Prije dolaska u logor mnogo toga u njihovim životima nije bilo u redu. Tamo su to shvatili te priznali Bogu da On ima pravo na sav njihov život i svu njihovu snagu. Zarekli su se da će s više ljubavi i odanosti dati svoj život za službu Bogu.

Oni pak koji Krista nisu poznavali kao Spasitelja izgubljenog svijeta i svog vlastitog Spasitelja, u toj su velikoj nevolji slušali o Njemu i o Njegovoj ljubavi. Vjerojatno je mnogo posijanog sjemena palo među trnje, uz put i na kamenito tlo (Matej 13,1-9), no jednom će se vidjeti je li i u kolikoj mjeri Bog za vječnost blagoslovio Riječ koja je bila naviještena u Njegovo ime.